

MAANDBERIGTEN,

VOORGELEZEN

IN DE

MAANDELIJKSCHE BEDESTONDEN

VAN HET

Nederlandsche Zendelinggenootschap,

betrekkelijk de uitbreiding van het CHRISTENDOM, bijzonder onder de

HEIDENEN.

VOOR HET JAAR 1874.

TE ROTTERDAM, BIJ

M. WYT & ZONEN,

Drukkers van het Nederlandsche Zendelinggenootschap.

Gedrukt voor rekening van het Genootschap.

MAANDBERIGT

VAN HET

Nederlandsche Zendelinggenootschap.

I N H O U D.

HOOFDARTIKEL: *Het eiland Savoe.* — VERSCHIEDENHEDEN: *De laatste wren in de school.* (Mededeeling van Br. ULFERS.) — AANWIJZINGEN EN HERINNERINGEN: *Nog eens over de scholen der Minahasa.* — *Oproeping van zendeling-tweelingen.* — *Vliegend blaadje.*

Het eiland Savoe.

Terwijl aller oogen zich rigten naar het oorlogstooneel op Sumatra's westkust, wenden wij den blik naar een ander deel van den Indischen archipel, waar ook een strijd wordt gevoerd; een strijd, die geen verwoesting, maar zegen verspreidt, en geen dood, maar leven brengt; een strijd met de wapenen des geestes, die verovering voor het Godsrijk bedoelt. Men acht de overwinning over Atchin van onberekenbaar belang voor Neêrlands heerschappij over zijne koloniën, en zeker te regt. Maar ook zelfs uit een louter staatkundig oogpunt beschouwd, hangt er voor die heerschappij, op den duur, nog meer van de zegepraal van het Christendom af. Wierd het toch in hooger en lager kringen eindelijk eens erkend! Tot nog toe zijn de oogen er voor gesloten, doch dat maakt de waarheid niet onwaar.

Het Nederlandsch zendelinggenootschap wil vooruit, om voor het koninkrijk der hemelen meer terrein te winnen. Ach! kon het maar gelijk het zoo vurig wenscht! Mogt het maar krachtiger steun vinden bij het christelijk deel van Nederland! Waar het nu, maar al te dikwerf, met gebonden handen staat, zou het dan de banier van het Evangelie hoog ophellen, om haar altijd verder te dragen onder de heidensehe bevolkingen, als het vereenigingspunt voor allen, die hooger behoeften hebben, dan een heldere hemel of eene vruchtbare tropische natuur vervullen kan. Maar ondanks kleine kracht

en ontoereikende middelen, poogt het zendelinggenootschap zijn werkkring uit te breiden, omdat het dit zijn pligt en zijne roeping acht. In den laatsten tijd heeft het een zendingpost op het eiland *Savoë* gevestigd. Dit eiland, in omvang en grootte ongeveer aan de provincie *Utrecht* gelijk, behoort tot de residentie Timor. Vóór het jaar 1869 werd de bevolking op 25 tot 30 duizend zielen geschat. In het genoemde jaar brak de vreeselijke pokkenepidemie uit, waaraan ongeveer de helft der inwoners bezweek. De nood der tijden was in Gods hand een middel geworden om een weg te openen voor het Christendom. Men gevoelde behoeften, die door de afgoderij niet werden bevredigd. Twee christenen hielden op het eiland hun verblijf, de een was posthouder, een Deen van geboorte, de ander een schoolmeester van Ambon. Beiden hadden zich beijverd christelijke denkbeelden onder de inlanders te verspreiden. En nu vooral, na de vreeselijke ramp waardoor de bevolking geteisterd was, scheen er eene begeerte te ontwaken naar iets beters, dan het heidendom te geven had. Het was de zendingleeraar DONSELAAR, van Timor Koepang, die de aandacht van Bestuurders op het eiland *Savoë* vestigde. Zijne hoogstbelangrijke berigten drongen hen, zich het lot der arme Savoenezen aan te trekken. Thans is daar Br. TEFFER werkzaam, en uit de twee laatste brieven van hem ontvangen, gaan wij u kortelijk een en ander mededeelen.

„Het is mij aangenaam” — zoo schrijft hij in Mei des vorigen jaars, — u te kunnen melden, dat ik mijne rondreis op *Savoë* heb mogen aanvangen, en wel in gemeenschap met den Radja van *Sebz*, die mij daarbij van groot nut is, niet slechts omdat hij het maleisch goed verstaat en spreekt, maar vooral omdat hij, met de geheele bevolking van het eiland bekend, die eigenaardige diensten bewijst, die voor den gang van 't zendingwerk belangrijk mogen heeten. Hoezeer nog eerst kortelings christen, toch mag hem ter eere worden gezegd, dat hij bezield is met een verstandigen ijver, en met een christelijken zin, hoedanigen ieder voor zich wel zou mogen wenschen. Bij nog geen enkele godsdienstoefening ontbrak hij, en 't is zeker

aan zijne goede en flinke houding toe te schrijven, dat ook al zijne verwanten, en allen, die door den doop in de kerk van CHRISTUS worden opgenomen, de prediking van het Evangelie zoo getrouw komen bijwonen, als slechts kan worden gewenscht. Of ze reeds allen verstaan wat zij daar hooren? Ik geloof het niet. Doch 't gaat hun als met het kleine kind, dat de vriendelijke woorden der moeder nog niet begrijpt, maar toch er door aangetrokken en verblijd wordt, als had het er met het hart iets van verstaan. Zoo komt men met lust, en gaat weêr huiswaarts, met verhelderd aangezicht. De een voelt zich gelukkig gestemd, omdat hij het gehoorde verstond; de ander, omdat het hem straks nader zal worden toegelicht. Dat men zich werkelijk bezig houdt met het bespreken van het gehoorde, blijkt ook daaruit, dat er telkens op nieuw toetreden.

Eene eigenlijk gezegde groote beweging is hier niet. Zachtken maar geleidelijk, — zoo denk ik, — zal de bevolking van het eiland Savoe zich buigen voor den Christus Gods, en deze gang van zaken schijnt mij voor Savoe de meest natuurlijke. Door de omstandigheden als tot CHRISTUS gedreven, bleef het volk als volk, nog heidensche gevoelens koesteren; maar toch eenmaal geschokt in het voorvaderlijk geloof, zag men uit naar een beteren steun, waarbij men troost kon vinden in leven en in sterven. Ware er terstond na de vreeselijke ziekte een evangeliebode tot de bevolking gekomen, als bij verrassing zou zij de leer van het kruis hebben omhelsd. Nu echter verliep er eenige tijd tusschen de zware beproeving en mijne komst, en dit was oorzaak, dat velen zich, bij gebrek aan beter, met het oude, ten minste tijdelijk, verzoenden. Volgens mijn inzien evenwel, is deze toestand de meest gewenschte. Nu wordt het Christendom vergeleken met het heidendom, en bij nadere keunismaking doet, ook op Savoe, het laatste, hoe ongaarne ook, voor het eerste onder. Dit is de getuigenis van allen, die met een onbevooroordeelden en bezadigden blik de zaken van nabij beschouwen.

Verlangend ziet men de oprigting van scholen te geoet. Aanvankelijk reeds kon aan dat hoogst billijk verlangen worden voldaan, daar ik te beschikken had over twee wel gevormde kweekelingen van 's Genootschaps voormalig Instituut tot opleiding van inlandsche onderwijzers op *Ambon*. Uit eigen fondsen zullen voorloopig de kosten voor die scholen worden bestreden; en schieten, bij meerdere uitbreiding van het werk, eigen krachten te kort, dan hopen wij op medewerking van het Genootschap, of op die van bijzondere vrienden, die eenig hart hebben voor *Savoë*. Ik heb eene stille hoop, dat wij weldra genoeg scholen voor dit eiland zullen hebben, zonder het Genootschap te bezwaren. En de onderwijzers zullen zijn: kweekelingen uit bovengenoemd Instituut, maar die later zullen worden gesteund door hulponderwijzers uit de bevolking. Langs dezen weg meenen wij hier het meest nuttig werkzaam te kunnen zijn. De ééne hand zal de andere steunen. Wat de één vóór heeft in christelijke kennis en geloofsleven, zal de ander vóór hebben in kennis van de landtaal, zeden en gewoonten. Zoo vullen beiden malkander aan, en wordt, zooveel de onstandigheden gedoogen, een goed geheel gevormd."

In een later schrijven d.d. 19 Juni 1873 heet het: "Het is mij regt aangenaam u te kunnen melden, dat de evangelisatie van *Savoë*, hoewel met gematigden tred, nogtans naar wensch voortgaat. Komen ze al niet bij honderdtallen den Doop verlangen, de tientallen zijn niet zeldzaam. Maar thans reeds is de overgang tot het Christendom niet meer zoo heel gemakkelijk. 't Is of het heidendom eenigszins bekomen is van den eersten schok, en zij, die belang hebben bij de voortduring van domheid en bijgeloof, laten niets onbeproefd om zich schrap te zetten tegenover het Christendom. Maar geen nood! Wij hebben het liever zóó, dan anders. Immers nu wordt de bevolking van *Savoë* tot zelfbewustheid gewekt; nu wordt zij geprikkeld, ja gedwongen tot nadenken, en, naar wij vertrouwen, eindelijk bewogen tot eene hartelijke, welgemeende omhelzing van het Evangelie der genade. Niet dat wij de bezwaren ligt achten. Doch door langdurige ervaring

geleerd, weten wij, dat, waar het licht begint te schijnen, de duisternis na korter of langer tegenstand wijkt. Of wij welen hebben om tevreden te zijn over de nieuw bekeerden? Mij dunkt, ja! Zij zijn „niet hooggevoelende”, maar „veeleer vreezende.” De stilte en eerbied, die gedurende het godsdienstig onderwijs heerschen, mogen wel gelden als teekenen van belangstelling in 't geen zij telkens, als iets voor hen geheel nieuws, vernemen. „Van ons geloof” – zeggen zij, – „kunnen wij nog geen andere blijken geven, dan dat wij gaarne komen hooren. Ook zullen wij trachten alles te doen, wat de leeraar ons zegt, en dan, hopen wij, zal God ons genadig zijn, en van ons, met den tijd, goede vrome christenen, oprechte volgelingen van CHRISTUS maken.” Met die gezindheid, in eenvoudigheid des harten uitgesproken, zal de gemeente des Heeren, ook in Nederland en elders, wel vrede hebben.

Op mijne inspectiereis over het geheele eiland, en op verzoek van sommige belangstellenden, had ik mij al spoedig naar *Timooe*, de meest oostelijke afdeeling van *Savoë*, begeven. Wij namen onzen intrek in het oudste fort van het eiland. Men was verheugd over de komst van den zendeling, doch wist niet waar men hem herberg zou bereiden, en waar, bij gemis van kerk en school, de kerkelijke plegtigheden zouden kunnen geschieden. Het groote negerijhuis? – Ja, maar daaraan waren zooveel treurige en onwaardige herinneringen verbonden, en zouden er, ter wille van de nog heidensche afdeeling, welligt nog lang aan verbonden blijven. Neen! dat ging niet! Nu trad de vorst van *Timooe* nader en sprak: „Zie, ik ben reeds gedoopt door den leeraar van *Timor-Koepang*, (Br. DONSELAAR). Ik zeg niet, dat ik het waardig ben, maar wanneer de leeraar, die thans in ons midden is, mij waardig zal keuren, dan sta ik mijn huis af, voor eene eerste evangelieverkondiging te *Timooe*. Hoe gebrekkig ook, er woont ten minste een christengezin in, dat ook den leeraar verzoekt er zijn intrek te willen nemen.” Het welgemeende aanbod werd met dankbaarheid aangenomen, en het avonduur voor de eerste godsdienstige bijeenkomst bepaald.

Nu werd in het vorstelijk verblijf alles in gereedheid gebragt. Daarbij werd geen moeite gespaard, en des avonds vond men eene vrij wel verlichte zaal, waarvan de vloer met matten was belegd, en die van een genoegzaam aantal zitplaatsen was voorzien. Aan een veertiental, volwassenen en kleinen, werd bij deze gelegenheid de heilige Doop toegediend. En wie, belangstellend in de komst van Gods koningrijk op aarde, deze vergadering had kunnen bijwonen, had zeker, met ons, den Vader der geesten van alle vleesch gedaukt, dat Hij eindelijk ook over *Savoe* zich ontfermde. Zooveel menschen bijeen en zoo weinig rumoer! Het kon niet anders, of dit moest indruk maken op allen, die zich naauwelijks de kleinste verzameling van menschen zonder veel heidensch rumoer konden denken. Allen hadden blijkbaar genoeg gesmaakt, en men was den vorst van *Timooe* dankbaar, dat hij zulk eene goede gelegenheid voor de eerste evangelieverkondiging te dier plaatse had aangeboden. De vorstelijke familie daarentegen verzekerde, zich hoogst vereerd te gevoelen, dat hare woning had mogen strekken voor de dienst van den Koning der koningen, den Heer en Gebieder van alle magthebbenden. Bovendien be-
 tuigden de vorstelijke personen, dat zij het steeds eene hooge eer zouden rekenen, indien hunne woning, tot zoolang er eene geschiktere zou gebouwd zijn, mogt dienen tot ontvangst van den zendeling; maar vooral ook, zoo zij mogt dienen om er het Evangelie des vredes te verkondigen.

Vreemd aan christelijke denkbeelden zijn zij hier reeds lang niet meer. Door den christen posthouder en onderwijzer werden hier reeds vroeger zaden gestrooid, die thans beginnen te ontkiemen. De min gunstige anker- en ligplaats voor schepen, was oorzaak, dat beiden naar *Seba*, het meer westelijk gedeelte van het eiland, verhuisden. Maar in des Heeren hand was het vroeger verblijf dier beide christelijke mannen het middel, om de harten voor te bereiden voor de aanneming van het Evangelie des heils.

Wat de taal betreft, ben ik, door mijne ontmoeting met verschillende vorsten op *Savoe*, in mijn gevoelen versterkt,

dat het de volkstaal moet zijn, waarin hier het Evangelie gepredikt en op het volk gewerkt moet worden, en niet het maleisch, al wordt dit door de radja's en hunne familieleden over 't geheel verstaan en gesproken. Ter wille van de taal vooral, was ik er van den beginne op bedacht, de familieleden der radja's tot onderwijzers op te leiden, en hen dan naar verschillende onderafdeelingen te zenden. De radja's vinden dit denkbeeld nitmuntend, en voor de volvoering van dit plan willen zij hunne familieleden gaarne afstaan."

Tot zoover Br. TEPPER. Inderdaad een merkwaardig berigt, dat het hart van den vriend der zending verkwikt. Onze Br. is geenszins blind voor de schaduwzijden, die ook bij den arbeid onder de Savoenezen niet worden gemist. Maar hij begrijpt te regt, dat het onredelijk zou zijn, zich hierover te verwonderen; nog onredelijker er zich door te laten ontmoedigen. Het Christendom op *Savoe* is nog eerst in de geboorte, - hoe kan men er reeds het volmaakte verlangen? Met dankzegging aan God verheugt hij zich over de schoone eerste beginselen, die zich vertoonen, en ziet in den aanbrekenden morgen eene profetie van een heerlijken dag. Wie van ons zal zich niet met hem verblijden, en met hem God danken? En als hij schrijft: „wij wenschen slechts, dat de gemeente van CHRISTUS de pas geboren gemeente op het eiland *Savoe* met welwillendheid, met christelijke belangstelling begroete, en haar waardig keure, niet slechts om aan haar te denken, maar bovenal om voor haar te bidden,” - zouden wij dan niet zeggen: „Broeder! wij willen dien wensch vervullen, en Hem, die het goede werk begon, de voortzetting biddend aanbevelen”? God geve dat het Evangelie op *Savoe* een vrijen loop hebbe, en dat er niet, gelijk elders zoo vaak geschied is, vijandige magten opstaan, die den voortgang belemmeren. Hij beware onzen wakkeren Broeder den ijver en de liefde des geloofs om te volharden in het goede werk! En is *Savoe* ook klein onder de eilanden van den Indischen archipel, het worde, door het Evangelie geheiligd, een parel aan de kroon van den Heer!